

12. 3. 2001

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Náboženská svoboda?

„Kulturní svět je zděšen...” - takové titulky bylo a je možné číst na stránkách všech světových deníků v souvislosti s počínáním nábožensko-vládního hnutí Taliban v Afghánistánu.

Jistě, ničení toho, co bezesporu je kulturními památkami je z našeho pohledu barbarské, z pohledu ortodoxně věřícího muslima je to však vykonání božího příkazu, věčného zákona a takové ničení je bez jakýchkoliv přívlastků „svatá věc” - a navíc dle soudního výroku!

„Kulturní svět je zděšen...” - takové titulky bylo a je možné číst na stránkách všech světových deníků v souvislosti s počínáním nábožensko-vládního hnutí Taliban v Afghánistánu.

Jistě, ničení toho, co bezesporu je kulturními památkami je z našeho pohledu barbarské, z pohledu ortodoxně věřícího muslima je to však vykonání božího příkazu, věčného zákona a takové ničení je bez jakýchkoliv přívlastků „svatá věc” - a navíc dle soudního výroku! Ničení soch začalo až poté, co se afghánský soud vyslovil k této problematice svolením k odstranění „model”, které byly označeny za nemuslimské a svojí existencí urážely Afghánce, neboť urážely nejhlubší náboženské přesvědčení obyvatel země - ač se svět proti těmto činům bouří, snažme se skrze následující řádky pochopit teokratickou vládu, pakliže demokratické vlády mají ve svých vrcholných právních normách níže uvedená ustanovení.

Jak na náboženskou svobodu pohlíží Listina základních práv a svobod v ČR? A jak ve svých právních normách vyjádřily některé další státy?

Česká republika: Je zaručena svoboda svědomí a náboženského vyznání, která je mimo jiné zakotvena již v Listině základních práv a svobod (dále jen LZPS, 2/1993 Sb., článek 15 odstavec 1: „Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena. Každý má právo změnit své náboženství nebo víru anebo být bez náboženského vyznání.”) a rovněž jsou zaručeny vnější projevy takového přesvědčení - „bohoslužba, náboženský rituál” atd., tedy soukromě či veřejně projevované přesvědčení, které lze nazvat „náboženským” (přesná citace z LZPS, čl. 16, odst. 1: „Každý má právo svobodně projevovat své náboženství nebo víru buď sám nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováváním obřadu”).

Zde je povolán stát, jako „dozorce nad právy všech”, aby výkonem rituálů nebyla narušována práva jiných, aby někdo nebyl k výkonu rituálů nucen, aby takové projevy zjevně neohrožovaly mravní vývoj mládeže a nebyly „proti dobrým mravům”, tedy proti uznávaným tradičním hodnotám, které však lze jen stěží podchytit (přesná citace LZPS, čl. 16, odst. 4: „Výkon těchto práv může být omezen zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu veřejné bezpečnosti a pořádku, zdraví a mravnosti nebo práv a svobod druhých.”). LZPS, tedy 2/1993 Sb. je ústavní zákon, tedy norma nejvyšší právní síly - i kdyby byl vydán „omezující zákon”, o němž hovoří výše uvedený čl. 16, pak je otázkou, zda by to mohl být „jen prostý zákon” nebo by to musel být zákon ústavní, aby norma nižší právní síly neohrožovala práva zakotvená v normě vyšší právní síly. Doplňme, že článek 16 LZPS ještě obsahuje odst. 2: „Církev a náboženské společnosti spravují své záležitosti, zejména ustavují své orgány, ustanovují své duchovní a zřizují řeholní a jiné církevní instituce nezávisle na státních orgánech” a 3: „Zákon stanoví podmínky vyučování náboženství na státních školách”. Při srovnání s některými státy Evropy zdá se být v ČR náboženská svoboda záležitostí okrajovou - tak

lze usoudit z ustanovení o náboženských svobodách a postavení těchto ustanovení v našem právním řádu. Srovnajme k výše uvedeným ustanovením stejně závazné normy z jiných států, nejprve z Litevské republiky: Jedná se o hlavu druhou ústavy (nazvána „Člověk a stát“), články 26 a 27. „Svoboda myšlení, víry a svědomí nepodléhá omezení. Každý člověk má právo na svobodu volby kteréhokoliv náboženství nebo víry a sám nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně je vyznávat, zachovávat náboženské obřady, praktikovat víru a vyučovat jí. Nikdo nemůže podrobit donucení jinou osobu, ani být nucen zvolit si nebo vyznávat jakékoliv náboženství nebo víru. Svoboda člověka vyznávat a šířit náboženství nebo víru nemůže být omezena jinak, než zákonem a pouze v případě nezbytnosti zachování veřejné bezpečnosti, veřejného pořádku, zdraví a mravnosti lidí, jakož i jiných základních práv a svobod osoby. Rodiče a poručníci v souladu s vlastním přesvědčením svobodně pečují o náboženskou a mravní výchovu dětí a opatrovanců.“ a čl. 27 dodává: „Přesvědčením člověka, jím praktikovaným náboženstvím nebo vírou nemůže být ospravedlněn trestný čin nebo neplnění zákonů“.

Již nyní vidíme, že Litva má podrobnější ústavní úpravu náboženských svobod než Česká republika. Velký důraz je zde kladen na dobrovolnost víry, čili na dodržení svobody volby. Zatímco v ČR je založena tato svoboda slovy „každý má právo“, v Litvě se více projevují historické zkušenosti z nucených přestupů na víru, proto je mimo obdobné formulace ještě doplněna prohibitivní část „Nikdo nemůže podrobit donucení...“. Dále je zajímavé ustanovení o svobodné péči a výchově dětí pod mocí rodičů a opatrovníků k náboženství a mravním zásadám. Je zde otázkou, do jaké míry se dostává takto ústava do rozporu sama se sebou, neboť zaručuje každému svobodu v otázkách víry, na druhé straně jsou však z okruhu „každý“ vyjmuty děti a jsou dány pod plnou moc rodičů a opatrovníků.

Litevská ústavní úprava je však mnohem podrobnější, neboť existuje článek 43, v němž je zakotven vztah „Společnosti a státu“ ve smyslu církví, náboženských společností versus stát. Z tohoto obsáhlého článku, je nepochybně důležitá část jasně hlásající „V Litvě není státního náboženství“.

Polská republika a její ústava: Již v preambuli je prohlášeno, že ústava je přijímána „...u vědomí odpovědnosti před Bohem nebo před vlastním svědomím...“. Jak patrně z pravopisu, je zde myšlen křesťanský Bůh, neboť jen ten je psán velkým počátečním písmenem.

Pořadí úpravy svobod a vztahu církví a státu je opačné než např. u uvedené litevské Ústavy, neboť nejdříve je v čl. 25 oddílu prvního (název: „Republika“) stanoveno postavení církví a náboženských sdružení, teprve v článku 53 oddílu druhého („Svobody, práva a povinnosti občana a člověka“) se podrobně hovoří o jednotlivých náboženských svobodách ap. Článek 25 je poměrně obsáhlý a mimo jiné obsahuje ustanovení, že církve a náboženské společnosti jsou si výslovně rovnoprávné a stát zachovává nestrannost ve věcech náboženského, světonázorového a filozofického přesvědčení.

Článek 53 je však ukázkou velmi propracované úpravy a je vhodné jej zde citovat: „(1) Každému se zaručuje svoboda svědomí a náboženství. (2) Svoboda náboženství zahrnuje svobodu vyznávat nebo přijímat náboženství podle vlastní volby a projevovat jednotlivě nebo s druhými, veřejně nebo soukromě svoje náboženství pěstováním kultu, modlitbou, účastí na obřadech, praktikováním a výukou. Svoboda náboženství zahrnuje také vlastnictví svatyní a jiných kultovních míst podle potřeb věřících a právo osob využívat náboženské pomoci tam, kde se nacházejí. (3) Rodiče mají právo zajistit dětem morální a náboženskou výchovu a výuku v souladu se svým přesvědčením. Ustanovení čl. 48 odst. 1 platí obdobně (viz dále). (4) Náboženství církve nebo jiného náboženského sdružení, jejichž postavení je právně upraveno, může být předmětem výuky ve škole, pokud tím nebude dotčena svoboda svědomí a náboženství druhých osob. (5) Svoboda projevování náboženství může být omezena jedině zákonem, a to pouze tehdy, je-li to nezbytné pro ochranu bezpečnosti státu, veřejného pořádku, zdraví, morálky nebo svobody a práv druhých osob. (6) Nikdo nemůže být nucen účastnit se nebo zdržet se účasti na náboženských praktikách. (7) Nikomu nemohou veřejné orgány

uložit povinnost, aby sdělil, jaký má světový názor, náboženské přesvědčení nebo vyznání”⁸. V textu je odkaz na článek 48: „(1) Rodiče mají právo vychovávat děti podle vlastního přesvědčení. Při výchově musí být přihlíženo ke stupni vyspělosti dítěte a také ke svobodě jeho svědomí a vyznání a k jeho přesvědčení. (2) Omezení nebo zbavení rodičovských práv může nastat pouze v případech stanovených zákonem a pouze na základě pravomocného rozhodnutí soudu”.

Citace článku 53 jistě není zbytečná, neboť tato úprava se mi zdá být velmi vhodnou, je šetrná k pluralitě náboženských vyznání, v odstavci 2 též zakotvuje možnou náboženskou pomoc, zatímco odkazem na čl. 48 odstraňuje nedostatky, které jsem shledal v litevské Ústavě. Dítě je zde sice pod mocí rodičů a je právem rodiče starat se o morální a náboženskou výchovu dítěte, ale současně se zde zdůrazňuje svoboda svědomí a vyznání dítěte (což se mi v Litvě jevílo jako problematické především ve vztahu opatrovníků a poručenců). Pozoruhodný je odstavec 6 článku 53, kde je nejen pasivní prohibitivní část („nikdo nesmí být nucen účastnit se...“), ale též část aktivní, kdy naopak nikdo nesmí být zdržován od účasti na náboženských praktikách, což dle mého mínění silně umocňuje náboženskou svobodu jako takovou. Významný je také odst. 7, kdy je *expressis verbis* stanoveno to, co je občas problémem i v naší zemi, a to fakt, že pakliže má být náboženská svoboda úplná, nikdo nesmí být nucen sdělit své přesvědčení ap.

Království Nizozemí - roku 1983 byla provedena velká revize nizozemské Ústavy, doposud však nebyly dořešeny zcela všechny problémy a v platnosti jsou stále ještě některé dodatečné a přechodné ustanovení, obvykle se odvolávající na předchozí ústavní listinu z roku 1972. Úprava v oblasti náboženských svobod je velmi prostá a je možné, že právě touto cestou se budou ubírat budoucí ústavy různých zemí, které odstraní nepotřebné články z vrcholného zákona každé země.

Nizozemí již v čl. 1 zakotvuje následující: „Nikdo nesmí být diskriminován pro své náboženské, světonázorové nebo politické názory, pro svou rasu, pohlaví nebo z jiného důvodu”. A článek 6 konkrétně ustanovuje: „(1) Každý má právo svobodně vyznávat své náboženství nebo jiný světový názor, a to jednotlivě nebo ve společenství s jinými, při zachování odpovědnosti vyplývající ze zákona. (2) Výkon tohoto práva mimo budovy a uzavřené prostory smí být upraven zákonem tak, aby bylo chráněno zdraví, v zájmu dopravy, a za účelem odstranění nebo zabránění výtržností”. Veškeré další úpravy jsou v běžném rámci základních lidských práv a svobod, neuvádí se přímo, že by se jednalo jen o svobody náboženské. Následují dodatkové články se zmiňují o náboženském výkonu jen v čl. IV. a to vzhledem k zakotvení práva duchovního na plat a penzi. Jak již bylo řečeno, přechodně jsou v platnosti i některé články Ústavy 1972, přičemž zde je pouze pozoruhodné uvádění všech přísah poslanců, ministrů, soudců atd., kde je každý slib zakončen formulí: „K tomu mi dopomáhej Bůh všemohoucí!”. Vyznání skládajících je však otázkou, která upravena není a slib je povinný složit každý, před nástupem do své funkce. Jedná se o ustanovení přechodná a zřejmě budou novelizována a dříve či později bude nutné přihlédnout i k možnosti, že do funkce např. poslance se může dostat i člověk, kterému by náboženské přesvědčení činilo překážky k zavázání se takovým slibem k Bohu, kterého nevyznává.

Je zřetelné, že snaha o vystižení náboženského přesvědčení zákonem nemůže být komplexní - je to velmi specifická problematika, kde více než kdekoliv jinde je právo odkázáno na „doutání v lidský rozum”. Ani naše právní úprava není jak vidno dokonalá a mohlo by se v ní ledacos změnit, obávám se však, že stejně tak jako by se mohla rozšířit, mohla by se i ztenčit - účinek by byl podobně zanedbatelný. Náboženské přesvědčení ortodoxních muslimů v Afghánistánu dospělo k rozsudku o likvidaci toho, co odporuje myšlenkám Koránu, které se dají vykládat stejně různě jako křesťanská Bible, kde není těžké nalézt příkaz (2. Mojžíšova, 20:4): „Nezobrazíš si Boha zpodobením ničeho, co je nahoře na nebi, dole na zemi nebo ve vodách pod zemí” a následně 3. Kniha Mojžíšova, 26:1: „Ve své zemi si nebudete dělat bůžky, ani si nevztýčíte tesaňou sochu nebo posvátný sloup, ani nepostavíte přitesaný kámen, jimž byste se klaněli. Já jsem Hospodin, váš Bůh.” Jak moc odporuje

rozhodnutí afghánského soudu těmito slovy Bible, na které stojí celá kultura „křesťanské“ Evropy?

© EPRAVO.CZ – Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Mimosmluvní odměna při společném zastupování více osob](#)
- [Nepřiznané koalice](#)
- [Kupní smlouva k nemovité věci bez určení kupní ceny: Nejvyšší soud koriguje katastrální praxi](#)
- [Společnost s podíly 50:50 – právní rizika patových situací a jejich smluvní řešení](#)
- [Možnosti a meze obhajoby v souvislosti se šetřením porušení pravidel podle zákona č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 34: Jednání za společnost – prokura](#)
- [Jak nastavit smlouvy s dodavateli podle nové právní úpravy kybernetické bezpečnosti?](#)
- [Vada koupené věci – kdy zjištěné nedostatky zakládají kupujícímu práva z vadného plnění a kdy nikoliv?](#)
- [Jak soutěžní právo reaguje na pohlcování startupů technologickými giganty aneb fenomén vražedných akvizic](#)
- [Žaloba na fair exit vůči společníkům s. r. o. jednajícím ve shodě](#)
- [Platformová práce: Nenápadná revoluce v českém pracovním právu](#)